

Λευκή Βίβλος:

Η Κεφαλαιοκρατική βαρβαρότητα του 2000

Στή Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών (10-11/12/1993) οι κυβερνήσεις των χωρών μελών της “Ευρωπαϊκής Ένωσης” ενέκριναν τις κατευθύνσεις της ΕΟΚ για “την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση”. Στο εν λόγω κείμενο-απόφαση δόθηκε η επωνυμία “Λευκή Βίβλος”.

Η σημασία των αποφάσεων αυτών δεν μπορεί, ασφαλώς, να “αποκρυπτογραφηθεί” με πληρότητα και βάθος με την απλή ανάγνωση - έστω εξονυχιστική - των 222 σελίδων της “Λευκής Βίβλου” (στο εξής Λ.Β). Μια τέτοια “αποκρυπτογράφηση” προϋποθέτει την “προβολή” της Λ.Β στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι.

Η “τοποθέτηση” της Λ.Β. σ’ αυτό το ευρύτερο πλαίσιο αναδεικνύει ένα βασικό συμπέρασμα: ότι οι κατευθύνσεις της και οι κυβερνητικές, επιχειρηματικές και κοινοτικές ενέργειες που τις προετοίμασαν και τις υλοποιούν συγκροτούν μια σημαντική τομή στην πορεία της “Ευρωπαϊκής Ένωσης” (στο εξής Ε.Ε.) και γενικότερα της καπιταλιστικής “ολοκλήρωσης” στην Ευρώπη. Ότι αποτελούν μια ποιοτική στροφή και όχι κάποιες διορθωτικές, επιμέρους αναπροσαρμογές στη “γραμμή πλεύσης” του κεφαλαίου.

Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται και από την ίδια τη Λ.Β. Έτσι, αφού διαπιστώνει ότι “η εποχή που ζούμε χαρακτηρίζεται από βαθιές αλλαγές των συστημάτων παραγωγής, οργάνωσης της εργασίας και τρόπων κατανάλωσης, τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα των οποίων είναι συγκρίσιμα προς αυτά της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης” (σ. 24) [1] στη συνέχεια υποστηρίζει ότι “πρέπει να δώσουμε μεσοπρόθεσμες στρατηγικές απαντήσεις” (σ. 186), οι οποίες θα διαμορφώνουν “ένα όραμα μακράς πνοής” (σ. 153) και “μια ακόμα ριζική μεταβολή επί του προτύπου ανάπτυξης που εφαρμόζουμε” (σ. 23).

Α. Μάαστριχτ και λευκή βίβλος.

Ο κοινωνικός πόλεμος σε νέο παροξυσμό

Πολλά, αν όχι όλα, από τα μέτρα-κατευθύνσεις της Λ.Β. δεν είναι κάτι το εντελώς νέο. Έχουν ήδη προωθηθεί, στον ένα ή στον άλλο βαθμό, από αρκετές

Ο Β. Μηνακάκης είναι γιατρός και ασχολείται με την μελέτη εργασιακών προβλημάτων

κυβερνήσεις και επιχειρήσεις. Μ' αυτή την έννοια δεν συνιστούν κάποια "ποιοτική τομή". Ωστόσο, ως τώρα "η εφαρμογή τους υπήρξε σχεδόν πάντα σποραδική" (σ. 67). Η Λ.Β. επιχειρεί να υπερβεί αυτή τη "σποραδικότητα", να τα γενικεύσει, να τα συγκροτήσει, να τα φέρει στην πρώτη γραμμή των αστικών επιλογών (επιχειρηματικών και κυβερνητικών). Εδώ, ακριβώς, βρίσκεται η "ποιοτική τομή" της Λ.Β.

Η τομή αυτή δεν σημαίνει εγκατάλειψη ή αναίρεση των στρατηγικών επιλογών του κεφαλαίου που καταγράφηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Αντίθετα, επιπροστίθεται σ' αυτές, τις συμπληρώνει, τις ανασυνθέτει και τις αναπτύσσει "επί το αντιλαϊκότερον", με βάση τις αλλαγές που μεσολάβησαν την διετία 1991-1993, διαμορφώνοντας μια ακόμα πιο αντιδραστική προοπτική για την πορεία της Ε.Ε. και των εργατικών δικαιωμάτων. Η σχέση της με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ μοιάζει μ' αυτήν του Μάαστριχτ με τις 300 οδηγίες της "Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς" του 1992 και με τη σχέση του '92 με τη συνθήκη της Ρώμης. Είναι μια σχέση τομής αλλά και συνέχειας, ανάπτυξης αλλά και ανασύνθεσης, ολοκλήρωσης αλλά και αναπροσαρμογής - πάντα με οδηγό και κινητήριο μοχλό τις ανάγκες του κεφαλαίου και ιδιαίτερα του πολυεθνικού-πολυκλαδικού.

Ας προσφύγουμε και πάλι στο κείμενο της Λ.Β.: "Το Λευκό Βιβλίο εναρμονίζεται με τις κατευθυντήριες γραμμές που υπεβλήθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο [2] για να σημάνουν, κατ' εφαρμογήν της νέας Συνθήκης (το άρθρο 103), την έναρξη της δεύτερης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, από την οποία εξαρτώνται οι ευκαιρίες να καταλήξουμε σε κοινό νόμισμα. Είναι συνεπώς απαραίτητο να εξετάσουμε την κατάσταση μέσα σ' ένα μακροοικονομικό πλαίσιο αναφοράς για την οικονομική και νομισματική σύγκλιση" (σ. 8).

Αυτό το "μακροοικονομικό πλαίσιο αναφοράς" στηρίζεται στις αστικές επιλογές που συμπυκνώνουν οι δείκτες και η λογική της Συνθήκης του Μάαστριχτ και στηρίζει "τις δυνάμεις της αγοράς", ώστε αυτές "να μπορέσουν να αναπτυχθούν ελεύθερα και οι δυνατότητες που προσφέρει η εσωτερική αγορά να γίνουν πραγματικότητα" (σ. 69.).

Ας δούμε τα στοιχεία αυτού του πλαισίου, σύμφωνα με την ίδια τη Λ.Β.

1. "Σταθερό σημείο αναφοράς θα αποτελέσουν σταθερές συνεκτικές νομισματικές πολιτικές με στόχο τον χαμηλό πληθωρισμό" (σ. 8), στα όρια του 2-3%. 'Όμως ο πληθωρισμός απέχει σήμερα αρκετά απ' αυτά τα όρια - και όχι μόνο στην Ελλάδα - και όλα δείχνουν ότι η "μάχη για την αντιμετώπισή του" θα εξελιχθεί σε "εκατόμβη" για τις λαϊκές ανάγκες.

2. "Η δημοσιονομική και μισθολογική πολιτική θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν το ταχύτερο δυνατό με το στόχο αυτό και να παραμείνουν συμβατές μ' αυτόν" (σ.70) - εννοείται η μείωση του πληθωρισμού. 'Ετσι, σκιαγραφείται μια "περιοριστική δημοσιονομική πολιτική", με την οποία "σε πρώτη φάση θα επιδιώξουμε να μειώσουμε σταδιακά τα δημόσια ελλείμματα για να ανακοπεί η

υπερχρέωση και να συνεχίσουμε για τη δεύτερη αυξάνοντας τη δημόσια αποταμίευση” (σ. 8). Τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι “η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης” (σ. 70, sic!), “η συγκράτηση των δαπανών λειτουργίας προς όφελος των δημόσιων πόρων που διατίθενται για υλικές και άυλες επενδύσεις, καθώς και για την ενεργό πολιτική απασχόλησης” (σ. 8), η “μισθολογική συγκράτηση”, η φορολογική αφαίμαξη κ.λπ.

Σε ότι αφορά τα αριθμητικά δεδομένα-δείκτες αυτού του στόχου, το κείμενο δεν αφήνει περιθώρια για παρανοήσεις: “Το κριτήριο του Μάαστριχτ για τα δημοσιονομικά ελλείματα (χαμηλότερα του 3% του ΑΕΠ) θα αποτελέσει ένα χρήσιμο κριτήριο αναφοράς” (σ. 70). Πιο συγκεκριμένα, η συνθήκη για την Ε.Ε. προβλέπει ότι τα κριτήρια για τη δημοσιονομική πειθαρχία στη δεύτερη φάση της ΟΝΕ (άρχισε από 1.1.1994) είναι το κατά πόσον το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ (εκτός αν η υπέρβαση είναι συγκυριακή) και το δημόσιο χρέος δεν υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ. Ταυτόχρονα, απαγορεύει τη νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων αυτών (με την εκτύπωση, δηλαδή, νέου χρήματος) και την προνομιακή πρόσβαση των δημόσιων αρχών στην αγορά κεφαλαίων (το δανεισμό, δηλαδή, του δημόσιου με προνομιακούς όρους). Τα κριτήρια αυτά αντιμετωπίζονται στη Λ.Β. σαν αρχικές επιδιώξεις, γιατί - όπως επισημαίνει - αργότερα “τα δημοσιονομικά ελλείματα θα πρέπει να μειωθούν πολύ περισσότερο από το επίπεδο αναφοράς του 3% που προβλέπεται στη συνθήκη του Μάαστριχτ (μεταξύ 0 και 1%)” (σ. 70).

3. Σε ότι αφορά τις εργατικές αμοιβές, η Λ.Β. επισημαίνει ότι “οι εξελίξεις όλων των κατηγοριών εισοδημάτων θα πρέπει να είναι συναφείς με τους στόχους της νομισματικής σταθερότητας και της συγκράτησης των δαπανών” (σ. 8) και συμπληρώνει ότι “υπάρχει ευρεία συναίνεση ως προς την ανάγκη συνέχισης της μισθολογικής συγκράτησης καθώς και για τα θετικά αποτελέσματα που συνεπάγεται η συγκράτηση αυτή” (σ.70). Έτσι, σε πρώτη φάση “οι κατά κεφαλήν ονομαστικοί μισθοί δεν θα πρέπει να αυξάνονται κατά ποσοστό υψηλότερο του 2-3% ετησίως”. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι “οι μισθολογικές εξελίξεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς ως προς την αποδοτικότητα των επενδύσεων” (σ. 71) και να κινούνται έτσι ώστε “να εξασφαλίζεται επαρκής αποδοτικότητα του κεφαλαίου” και “να υπάρξει δυνατότητα αύξησης του ποσοστού επενδύσεων και άρα της ανάπτυξης” (σ. 8). Πρόκειται, μάλιστα, για μια μακροχρόνια προοπτική, καθώς υπογραμμίζεται ότι η εφαρμογή των επιλογών αυτών “θα πρέπει να εξακολουθήσει ακόμα και όταν η οικονομία θα έχει πλέον εξέλθει από την ύφεση” (σ. 67).

4. “Επιπλέον - υποστηρίζει η Λ.Β.- θα καταστεί αναγκαίο να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του συντονισμού των πολιτικών και να διατηρηθεί η σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και η προσήλωση στο στόχο της υλοποίησης της ΟΝΕ” (σ. 70).

Μ' άλλα λόγια, η Λ.Β. και οι κυρίαρχες αστικές δυνάμεις θεωρούν πως οι ως τώρα κλονισμοί και καθυστερήσεις στην προώθηση της ΟΝΕ δεν πρέπει να κάμψουν, αλλά να επιταχύνουν τις διαδικασίες της. Στα πλαίσια της δεύτερης φάσης προβλέπονται σε εθνικό επίπεδο, το "νοικοκύρεμα" των οικονομικών πολιτικών, η μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, η ανεξαρτησία των εθνικών κεντρικών τραπεζών, η ολοκλήρωση των μέτρων που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων στο εσωτερικό της κοινότητας, η συμμετοχή στη στενή ζώνη διακύμανσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (2,25% εκατέρωθεν των κεντρικών ισοτιμιών) των νομισμάτων που δεν συμμετέχουν σ' αυτό κ.λπ. Σε κοινοτικό επίπεδο προβλέπονται η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου (ENI) από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών το οποίο (αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία 2/3) θα συμβάλλει στην εφαρμογή μιας κοινής νομισματικής πολιτικής, και στην ενίσχυση του ρόλου του ECU, είναι η "πολυμερής εποπτεία" της οικονομικής πολιτικής κάθε κράτους μέλους με βάση τους "γενικούς προσανατολισμούς ..." του Eco/Fin, η επίβλεψη της εξέλιξης των δημοσιονομικών και του δημόσιου χρέους από την Commission και οι παρεμβάσεις για τη "διόρθωση" τους.

Σε ότι αφορά τον αποτελεσματικότερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών "το κύριο μέσο είναι το άρθρο 103, παράγραφος 2 της Συνθήκης του Μάαστριχτ και η "πολυμερής εποπτεία" που θα ασκεί κατά ταχτά χρονικά διαστήματα στις οικονομίες των χωρών μελών το Eco/Fin. Αναφέρει χαρακτηριστικά το "Πλαίσιο Οδηγιών της Επιτροπής για την Οικονομική Πολιτική των κρατών μελών"[3]. "Το άρθρο 103 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει το πλαίσιο για το συντονισμό της οικονομικής πολιτικής από την αρχή του δεύτερου σταδίου στη διαδικασία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Οι οδηγίες που θα υιοθετηθούν σύμφωνα με το άρθρο αυτό θα αποτελέσουν το σημείο αναφοράς για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής στην Κοινότητα και στις χώρες μέλη... Το πλαίσιο οδηγιών που θέσαμε παραπάνω θα αποτελέσει τον κεντρικό πυρήνα για όλες τις μελλοντικές ασκήσεις πολυμερούς εποπτείας. Το ευρύ πλαίσιο και η αξιολόγηση των προγραμμάτων σύγκλισης των χωρών μελών θα προκύψει από τις οδηγίες αυτές. Καταστρώνοντας ένα αξιόπιστο και με εσωτερική συνέπεια πρόγραμμα για τον ευρύ προσανατολισμό της πολιτικής τους, τα μεμονωμένα προγράμματα σύγκλισης θα χρησιμεύουν ως σύμβολα του βαθμού πολιτικής δέσμευσης που οι χώρες μέλη αναλαμβάνουν ως προς τους γενικούς στόχους της πολιτικής της Κοινότητας για το έτος 2000". Για τις περιπτώσεις που η εξέταση-έλεγχος της οικονομίας μιας χώρας από το Eco/Fin αναδεικνύει "καθυστερήσεις" ή παρεκτροπές από τους Κοινοτικούς όρους προβλέπονται "διορθωτικές" εκθέσεις, συστάσεις παρεμβάσεις ή και τιμωρίες εκ μέρους των κοινοτικών οργάνων.

5. Θα αναμορφωθούν σε πιο "αυστηρή" (δηλ. αντιδραστική) κατεύθυνση τα προγράμματα Σύγκλισης. Βάση γι' αυτή τη "διόρθωση" και συνολικότερα για την

ασκούμενη οικονομική πολιτική είναι “οι γενικοί προσανατολισμοί των οικονομικών πολιτικών των χωρών- μελών”, ένα κείμενο το οποίο συντάχθηκε από το Eco/Fin κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 103(2) της Συνθήκης του Μάαστριχτ και των κατευθύνσεων της Λ.Β. Το εν λόγω κείμενο εγκρίθηκε στη Σύνοδο Κορυφής (10-11/12/1993) και οριστικοποιήθηκε στη σύνοδο του Eco/Fin στις 13/12/1993[4].

Σ’ αυτά τα πλαίσια προετοιμάζεται και το νέο πρόγραμμα σύγκλισης στη χώρα μας, το οποίο θα κατατεθεί στα κοινοτικά όργανα στις αρχές του Ιούνη (και, κατά τα φαινόμενα, θα είναι ακόμα πιο “επιθετικό” και εχθρικό προς τα δικαιώματα και τις δυνάμεις της εργαζόμενης πλειοψηφίας.

6. Ένας νέος γύρος ιδιωτικοποιήσεων-αποκρατικοποιήσεων βρίσκεται σε εξέλιξη, ιδιαίτερα στις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια, τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις μεταφορές. Αυτό εννοεί η Λ.Β υπογραμμίζοντας ότι “πρέπει να ολοκληρωθεί η διαδικασία ελευθέρωσης των τομέων εκείνων που δεν είναι ακόμα ανοιχτοί στον ανταγωνισμό” (σ. 95).

B. Οι κινητήριοι μοχλοί της "Λευκής Βίβλου"

Ποιοί είναι οι παράγοντες που βρίσκονται πίσω από την τομή που επιχειρεί το κεφάλαιο με τη Λ.Β.; Ποιές είναι οι αιτίες που απαιτούν μια τόσο σημαντική αναπροσαρμογή στις κοινωνικοοικονομικές επιλογές των κυρίαρχων αστικών κύκλων; Θα επιχειρήσουμε στις επόμενες παραγράφους να “σκιαγραφίσουμε” συνοπτικά τις πιο σημαντικές απ’ αυτές τις αιτίες:

1. *Η συνολικότερη “κόπωση” και φθορά του νεοφιλελευθερισμού σαν κυρίαρχου αστικού οικονομικού, πολιτικού και ιδεολογικού ρεύματος που ενοποιεί τις διάφορες αστικές μερίδες κάτω από την ηγεμονία του πολυεθνικού-πολυκλαδικού κεφαλαίου, διασφαλίζει τις κοινωνικές συμμαχίες του και μεγιστοποιεί την κερδοφορία του.*

Οι νεοφιλελεύθερες-μονεταριστικές “συνταγές” αποτέλεσαν την κυρίαρχη “απάντηση” του κεφαλαίου στη διαρθρωτική κρίση του ‘73-’75. Στη περίοδο που ακολούθησε του εξασφάλισαν μια οικονομική “ευεξία”. Ωστόσο, σήμερα, δοκιμάζονται σκληρά, καθώς αδυνατούν να εξασφαλίσουν μια συνολικά υψηλή αποδοτικότητα του κεφαλαίου και να αποτρέψουν την πτώση του ποσοστού κέρδους. Βρισκόμαστε στη δίνη μιας νέας κρίσης υπερσυσσώρευσης (ή κατ’ άλλους σ’ ένα νέο παροξυσμό μιας κρίσης που υπήρχε σε “λαθροβίωση” εδώ και χρόνια).

* Η κρίση, αυτή εκδηλώνεται πρωταρχικά στη σφαίρα της οικονομίας: με τους μηδενικούς αναπτυξιακούς ρυθμούς, τις νομισματικές και χρηματιστηριακές κρίσεις, την τεράστια ανεργία, τον υψηλό πληθωρισμό, τα δημόσια ελλείμματα, τις εκτεταμένες ζώνες φτώχειας και κοινωνικής περιθωριοποίησης.

* Εκδηλώνεται, επίσης στη σφαίρα της ιδεολογίας και της πολιτικής. Το ιδεολογικό προφίλ του “υπαρκτού νεοφιλελευθερισμού” χάνει τη “φρεσκάδα” του. Οι “νέες ιδέες” του “ανταγωνισμού”, του “εκσυγχρονισμού”, της “ελεύθερης αγοράς”, χάνουν αρκετή από την ελκυστικότητά τους. Τα πολιτικά κόμματα (συντη-

ρητικά ή σοσιαλδημοκρατικά) και συστήματα που διαχειρίστηκαν τη νεοφιλελεύθερη λαίλαπα κλονίζονται (π.χ. Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία). Τα πολύμορφα σκιρτήματα κοινωνικής διαμαρτυρίας πολλαπλασιάζονται (π.χ. Λος Άντζελες, Γαλλία, Κορέα, Τραφάλγκαρ Λονδίνου, Ιταλία), χωρίς ωστόσο να μπορούν να διαμορφώσουν ένα συγκροτημένο ριζοσπαστικό-αντικαπιταλιστικό κοινωνικό πολιτικό ρεύμα.

2. Το νέο πλαίσιο οικονομικού και πολιτικοστρατιωτικού ανταγωνισμού σε πλανητικό επίπεδο.

Πρόκειται για ένα πλαίσιο πολύ πιο ρευστό, αλλά και πολύ πιο “πολεμικό”. Οι διαμάχες και οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές χώρες και τους “τοπικούς υποϊμπεριαλισμούς” για το ξαναμοίρασμα των αγορών και των σφαιρών επιρροής οδηγούνται σε παροξυσμικά επίπεδα. Η κατάρρευση των χωρών του λεγόμενου “υπαρκτού σοσιαλισμού”, και ο διαμελισμός πολλών απ’ αυτές. Η ανάδειξη και νέων συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων (έρευνα, επιστήμη, ειδικευση εργατικού δυναμικού, καινοτομία στα παραγόμενα προϊόντα κ.λπ.) πλάι στα παλιά (φτηνό εργατικό δυναμικό κ.λπ.). Η ισχυροποίηση και η κυριαρχία των πολυεθνικών κολοσσών. Η διαρκής και ταχύτατη μεταβλητότητα των τεχνολογικών και κοινωνικοοικονομικών δεδομένων, αποτελούν τους “σπινθήρες” αυτού του “πολέμου” που διεξάγεται συνήθως με οικονομικά, εμπορικά και πολιτικά μέσα (π.χ. η ενεργοποίηση του “super 301” από τις ΗΠΑ ενάντια στην Ιαπωνία), αλλά συχνά και με ένοπλα (π.χ. Γιουγκοσλαβία, Κόλπος).

Κρίσιμοι παράγοντες αυτού του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος είναι: Η απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου με την ολοκλήρωση (15/12/1993) των διαπραγματεύσεων της GATT. Η αναβάθμιση της οικονομικής παρουσίας των λεγόμενων Νέων Βιομηχανικών Χωρών της Ν.Α. Ασίας. Η πρωτόγνωρη διεθνοποίηση και η γενίκευση-ένταση των περιφερειακών καπιταλιστικών “ολοκληρώσεων” (π.χ. NAFTA) ή άλλων πιο χαλαρών μορφών οικονομικής συνεργασίας, (π.χ. APEK). Η αναζήτηση ενός νέου ρόλου από το NATO (“Συνεταίροι για την Ειρήνη” κ.λπ.). Η προσπάθεια των ΗΠΑ να αντιστοιχήσουν και στην οικονομική σφαίρα την παγκόσμια πολιτικοστρατιωτική τους πρωτοκαθεδρία και από την άλλη, της Γερμανίας και της Ιαπωνίας να ισχυροποιήσουν την οικονομική τους δύναμη και να τη “μεταφράσουν” σε πολιτικοστρατιωτική ισχύ. Οι οξύτερες συγκρούσεις αλλά και οι συνεργασίες, οι σκληρές διαμάχες αλλά και οι συμπράξεις γιγάντων πολυεθνικών.

Η “λειτουργία” των παραγόντων αυτών συμπίπτει χρονικά με την περίοδο προετοιμασίας, υιοθέτησης και εφαρμογής της Λ.Β. Και εξηγεί γιατί “η ενίσχυση με κάθε τρόπο ης ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και οικονομικών απέναντι σ’ αυτές της Ιαπωνίας και την ΗΠΑ” αναγορεύεται σε θεμελιώδη στόχο της Λ.Β.

3. Η τεχνολογική και επιστημονική συγκυρία.

Στο τεχνολογικό άλμα των δεκαετιών του '70-'80, η αλλαγή των παραγωγικών μέσων, του μηχανολογικού εξοπλισμού, των μέσων εργασίας προηγήθηκε - σε ορισμένες περιπτώσεις αρκετά - από τις αλλαγές στο περιεχόμενο και την οργάνωση της εργασίας. Το άλμα αυτό έχει ήδη δημιουργήσει ένα σύνολο παραγωγικών δυνατοτήτων οι οποίες - με βάση τα κριτήρια του κεφαλαίου και του κέρδους - δεν αξιοποιούνται στο έπακρο από το υπάρχον περιεχόμενο και την οργάνωση της ανθρώπινης εργασίας.

Αυτή η "υστέρηση", αυτή η "υποεκμετάλλευση" ανθρώπων και μέσων επιχειρείται να καλυφθεί με τις "εμπνεύσεις" της Λ.Β - και όχι μόνο μ' αυτές. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι η ριζική μεταλλαγή της ανθρώπινης εργασίας, της δομής των επιχειρήσεων, της οργάνωσης της παραγωγής, του εργασιακού καθεστώτος. Μόνο έτσι θα αξιοποιηθούν οι ανεξάντλητες ακόμα δυνατότητες των νέων παραγωγικών μέσων για μεγιστοποίηση της καπιταλιστικής κερδοφορίας και της αποσπούμενης υπεραξίας.

Οι περισσότεροι απ' αυτούς τους αιτιολογικούς παράγοντες θίγονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στη Λ.Β. Όμως, το κείμενο προχωρά ακόμα ένα βήμα. Οι αιτίες της κρισιακής κατάστασης, υποστηρίζει, είναι η "κακή λειτουργία των αγορών εργασίας" (σ. 178). Είναι η "ακαμψία" τους που "οφείλεται στην έλλειψη ευελιξίας στις αγορές εργασίας, ιδίως ως προς την οργάνωση του χρόνου εργασίας, τις αποδοχές και την κινητικότητα, στο ότι η προσφορά εργασίας δεν προσαρμόζεται στις ανάγκες της αγοράς, κυρίως όσον αφορά τις επαγγελματικές ειδικότητες του εργατικού δυναμικού". Είναι το "υψηλό κόστος εργασίας" που οφείλεται στις "ακαμψίες της αγοράς εργασίας" και στις αρνητικές συνέπειες που είχαν (ειδικά στο μη μισθολογικό κόστος) τα συστήματα κοινωνικής προστασίας". Είναι οι φορολογικές επιβαρύνσεις των επιχειρήσεων επί της απασχόλησης. Είναι ο "ανταγωνισμός από χώρες με χαμηλό κόστος εργατικού δυναμικού". Είναι, τέλος, το γεγονός ότι "παραμελήσαμε τις αγορές του μέλλοντος ρίχνοντας ιδιαίτερα το βάρος στα εισοδήματα και σε καταστάσεις που είχαμε κατοχυρώσει στους παραδοσιακούς τομείς" (σ. 6).

Γ. Οι στρατηγικές τομές της "Λευκής Βίβλου"

Οι κύριες τομές της Λ.Β. αφορούν τα εξής:

α. Την "ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας", το "μοίρασμα" της εργασίας.

Η "ευελιξία" της αγοράς εργασίας, οι αλλαγές συνολικότερα στο εργασιακό καθεστώς αναδεικνύονται σε "αιχμή του δόρατος" της Λ.Β.

Πρόκειται, ουσιαστικά, για ένα νέο στοιχείο στη διαδρομή της Δυτικοευρωπαϊκής "ολοκλήρωσης". Ως τώρα οι κατευθύνσεις της αφορούσαν κυρίως τη σφαίρα της κυκλοφορίας, της διανομής και της αναδιανομής, τη νομισματική, την εισοδηματική και δημοσιονομική πολιτική και ελάχιστα τη σφαίρα της παραγωγής. Αφορούσαν κυρίως ποσοτικούς, μισθολογικούς δείκτες της εκμετάλλευσης και πολύ λιγότερο ποιοτικούς, που σχετίζονται με την ίδια την παραγωγική διαδικασία. Η εικόνα αυτή αλλάζει με τη Λ.Β. Στο κέντρο της προ-

σοχής του κεφαλαίου και της ΕΕ έρχεται, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, το εργασιακό καθεστώς, η διαδικασία της παραγωγής, οι ποιοτικοί δείκτες της ανθρώπινης εργασίας, της εκμετάλλευσης, της παραγωγικότητας.

Οι αιτίες αυτής της αλλαγής αναφέρθηκαν ήδη.

Η “ευελιξία της αγοράς εργασίας” που προωθούν οι ιδέες της Λ.Β. αφορά:

1. Τη λεγόμενη “έξωτερική ευελιξία”, που σχετίζεται με τη σταθερότητα της παραγωγικής ένταξης των εργαζομένων και τον “τόπο συνάντησης της προσφοράς και ζήτησης εργασίας”.

Πλευρές αυτής της ευελιξίας είναι τα “ευέλικτα σχήματα συνταξιοδότησης”, η “αύξηση της κλαδικής ή γεωγραφικής κινητικότητας”, η “κατάργηση των εμποδίων που καθιστούν δυσχερέστερη ή πιο δαπανηρή την απασχόληση με μειωμένο ωράριο ή τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου”, η απελευθέρωση των απολύσεων (ιδιαίτερα στις χώρες του Νότου), η επέκταση της μερικής απασχόλησης (η οποία παλιότερα αποτελούσε εξαίρεση, καλύπτοντας έκτακτες ανάγκες των επιχειρήσεων, αλλά σήμερα τείνει να γίνει ο κανόνας) κ.λπ.

Με τις ρυθμίσεις αυτές ουσιαστικά καταργείται η -σχετική πάντα- μονιμότητα και η σταθερότητα της απασχόλησης που υπήρχε στις μεταπολεμικές δεκαετίες, καταρρέουν τα τείχη ανάμεσα στις καταστάσεις της ανεργίας και της εργασίας. Διαμορφώνεται, έτσι, μια συνεχώς διευρυνόμενη ζώνη διαρκούς “εργασιακής ρευστότητας, εναλλαγής και ανασφάλειας”. Η ζώνη αυτή τείνει να περιλάβει την πλειοψηφία των εργαζομένων, τόσο των ανειδικευτών, όσο και αυτών με υψηλότερη μόρφωση. Τείνει, επίσης, να καταλάβει το μεγαλύτερο μέρος της εργασιακής ζωής και όχι μια μικρή περίοδο της. Είναι ενδεικτικά τα παραδείγματα της Βρεταννίας, όπου το 90% των νέων θέσεων εργασίας είναι θέσεις μερικής απασχόλησης, και της Γαλλίας, όπου την πενταετία 1982-1988 οι θέσεις πλήρους απασχόλησης μειώθηκαν κατά 500.000, ενώ αυτές της μερικής και προσωρινής απασχόλησης αυξήθηκαν κατά 110.000.

Είναι, λοιπόν, φανερό ότι η “διεύρυνση της έννοιας της εργασίας” (σ. 190), για την οποία κάνει λόγο η Λ.Β., ώστε “να ενσωματωθούν όλες οι μορφές της αμειβόμενης ή μερικώς αμειβόμενης εργασίας εντός ενός κοινού πλαισίου”, δεν επιδιώκει “την επανένταξη στην επίσημη αγορά πολλών πολιτών που είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται στη μαύρη αγορά ή να μένουν στο περιθώριο” - όπως αναφέρει - αλλά τη μετατροπή όλης σχεδόν της αγοράς εργασίας σε μια σύγχρονη και “νόμιμη” ζώνη “μαύρης εργασίας”.

2. Την “ευελιξία” του χρόνου απασχόλησης.

Τα μεταπολεμικά χρόνια το κυρίαρχο μοντέλο απασχόλησης ήταν η 8ωρη εργασία και η 5ημερη εργάσιμη εβδομάδα. Όμως αυτή η “κανονικότητα” έχει γίνει εμπόδιο για το κεφάλαιο. Προβάλλεται, έτσι, η ανάγκη για μια πιο “ευέλικτη κατανομή του χρόνου εργασίας”, για μια “πιο ελαστική διευθέτηση των ωραρίων απασχόλησης”.

Η μείωση των ωρών εργασίας σε περιόδους ύφεσης, ο υπολογισμός των ωρών εργασίας σε ετήσια βάση, η απασχόληση με μεταβλητό ωράριο, η ανάπτυξη της μερικής ή της καταμερισμένης εργασίας, η χορήγηση αδειών για σπουδές, επιμόρφωση, οικογενειακούς λόγους κ.λπ είναι μερικές από τις πιο πρακτικές ιδέες της Λ.Β., μέσα από τις οποίες θα υλοποιηθεί η “αλλαγή του προτύπου και της διάρκειας του χρόνου εργασίας” (σ. 186). Ακόμα πιο πρακτικές είναι οι πρωτοβουλίες αρκετών επιχειρήσεων (π.χ. 4ήμερη εβδομάδα εργασίας στη Volkswagen, τη Phillips, την Thomson, την Digital Equipment), και κυβερνήσεων (π.χ. πειραματική εφαρμογή στη Γαλλία της εβδομάδας 32 ωρών).

Η ανακατανομή και η ελαστικοποίηση του χρόνου εργασίας προβάλλεται σαν ένα μέσο για την “ευρύτερη κατανομή θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος” (σ. 186, κοινώς για το μοίρασμα της ανεργίας και της φτώχειας) και σαν ένα στοιχείο “κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ εκείνων που έχουν εργασία και εκείνων που δεν έχουν” (σ. 13). Ωστόσο, οι πραγματικοί λόγοι που οδηγούν το κεφάλαιο και την Ε.Ε. στην ανακατανομή του χρόνου εργασίας είναι άλλοι. Είναι, πρώτον, η ανάγκη να βρεθούν κάποιες λύσεις που θα “χαλαρώνουν” το εκρηκτικό πρόβλημα της ανεργίας. Δεύτερον, είναι η ανάγκη επικερδέστερης αξιοποίησης του σύγχρονου μηχανολογικού εξοπλισμού (σ. 199). Το υψηλό κόστος και η παραγωγική του ευελιξία “απαιτούν” να επιμηκυνθεί η διάρκεια της λειτουργίας του, να αποσυνδεθεί αυτή τη διάρκεια από τον ατομικό χρόνο εργασίας των εργαζομένων, να ελαστικοποιηθεί η σχέση ζωντανής και νεκρής εργασίας.

3. Τη λεγόμενη “εσωτερική ευελιξία”, η οποία αφορά τις δομές και τις μεθόδους παραγωγής (σ. 24).

Σ’ αυτά τα πλαίσια προτείνονται στη Λ.Β. αλλαγές “στους συμβατικούς όρους και τα συστήματα μισθοδοσίας”, αμοιβές με βάση την απόδοση (σ. 16), μεταβλητά ωράρια εργασίας, ευελιξία στη δομή και την οργάνωση των επιχειρήσεων κ.λπ. Οι αλλαγές αυτές “διευκολύνουν, αφενός, την υιοθέτηση νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας και, αφετέρου, την απομάκρυνση από την αρχή του τεύλορισμού” (σ. 88). Ο κινητήριος μοχλός των αλλαγών είναι “η εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας, η παγκοσμιοποίηση και ο διεθνής ανταγωνισμός” (σ. 130). Αυτοί οι παράγοντες υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις “να επανεξετάσουν την παραγωγική τους οργάνωση”, αφού “η οργανωτική ικανότητα αποτελεί πλέον καθοριστική συνιστώσα της ανταγωνιστικότητας” (σ. 88). Επιδιώκεται, έτσι, η διαμόρφωση ενός νέου παραγωγικού και οργανωτικού μοντέλου το οποίο θα κάνει αντικείμενο εκμετάλλευσης, θα κινητοποιεί υπέρ του κεφαλαίου και της παραγωγής υπεραξίας όχι μόνο τις χειρωνακτικές ή τις στοιχειώδεις πνευματικές ικανότητες των εργαζομένων, αλλά και αναβαθμισμένες πνευματικές ικανότητες και λειτουργίες, τη φαντασία, τη δημιουργικότητα, το καινοτόμο πνεύμα κ.λπ.

4. Η “ευελιξία” των συλλογικών συμβάσεων και διαπραγματεύσεων

Σε αντίθεση με τις συλλογικές συμβάσεις διευρυνμένης κλίμακας (δεν εξετά-

ζουμε εδώ τη λειτουργία αυτού του θεσμού), προωθούνται “συμφωνίες για τις αμοιβές που θα προσφέρουν μεγαλύτερες προοπτικές για διαφοροποίηση των μισθών”, θα συνδέουν την αμοιβή με την απόδοση και θα έχουν στο κέντρο τους τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις ή τοπικές αγορές. Ο κατακερματισμός αυτός - που συχνά φθάνει ως τα όρια της ακραίας εξατομικευμένης σχέσης του εργαζόμενου με τον εργοδότη - αντανακλά τον κατακερματισμό των εργασιακών ρόλων και τη διάσπαση της ομοιομορφίας των εργασιακών καθηκόντων. Ταυτόχρονα υπονομεύει τη διεκδικητική - “διαπραγματευτική” θέση των εργαζομένων, αλλά και την αντικειμενική βάση γύρω από την οποία τα σημερινά συνδικάτα συσπειρώναν ως τώρα την εργατική πλειοψηφία.

β. Τη μείωση του εργατικού κόστους.

Με τη Λ.Β. και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ η λιτότητα γίνεται εξουθενωτική (πολύ περισσότερο γιατί και η προηγούμενη περίοδος ήταν περίοδος λιτότητας), χωρίς ή με αναιμικές (σε διάρκεια και ύψος) περιόδους “χαλάρωσης”, αφορά τομείς που ως τώρα είχαν μείνει στο απυρόβλητο, μένει ουσιαστικά “ανεπηρρέαστη” από τις αυξήσεις της παραγωγικότητας ή των αναπτυξιακών δεικτών.

Την κατάσταση αυτή διαμορφώνουν:

* Η μείωση του άμεσου (μισθολογικού) κόστους εργασίας.

Η γενική λογική είναι ότι οι αυξήσεις στις εργατικές αποδοχές θα πρέπει να βρίσκονται κάτω από το ύψος του πληθωρισμού που επιτρέπει η Ε.Ε. και τουλάχιστον 1% κάτω από την αύξηση της παραγωγικότητας (σ. 189). Η περιοριστική εισοδηματική πολιτική είναι ένας δρόμος γι’ αυτό. Ένας άλλος είναι η κατάργηση του ελάχιστου βασικού μισθού - “η ευελιξία ως προς τον ελάχιστο μισθό” (σ. 179) αναφέρει πιο “κομψά” η Λ.Β. - ο οποίος, όπως υποστηρίζουν, βρίσκεται “μακράν του να συνεισφέρει στην κοινωνική δικαιοσύνη” (διότι αρκετοί, μ’ αυτόν “πληρώνονται περισσότερο απ’ όσο παράγουν”), “οδηγεί στον αποκλεισμό αυτών που υποτίθεται ότι προστατεύει” και αυξάνει την ανεργία! Οι ρυθμίσεις για τις αποδοχές των νέων (όπως π.χ. ο νόμος Μπαλαντιέρ στη Γαλλία σύμφωνα με τον οποίο θα προσλαμβάνονται με μισθό κάτω από το 80% του βασικού) συμπληρώνουν την εικόνα.

* Η μείωση του έμμεσου (μη μισθολογικού) κόστους εργασίας.

Η προσοχή της Ε.Ε. και του κεφαλαίου συγκεντρώνεται με τη Λ.Β. πολύ περισσότερο εδώ.

Ο στόχος που θέτει η Λ.Β. είναι “η μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας κατά ένα ποσό που να αντιστοιχεί σε μια ή δύο μονάδες του ΑΕΠ” (σ. 205). Η μείωση αυτή θα προέλθει από:

- τη μείωση των διαφόρων μορφών φορολόγησης των επιχειρήσεων επί της εργασίας.

- τη μείωση των εργοδοτικών ή και των εργατικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

- τη μείωση των εισφορών και δαπανών για οικογενειακά επιδόματα, ελάχιστες παροχές γήρατος, σοβαρές ασθένειες, μακροχρόνια ανεργία.

- τη μείωση των κρατικών δαπανών “κοινωνικού” χαρακτήρα.

Οι περικοπές αυτές “θα εφαρμόζονται κατά προτεραιότητα στα λιγότερο υψηλά επίπεδα αμοιβών” (σ. 206), στους νέους, στους λιγότερο ειδικευμένους ή ανειδίκευτους εργαζόμενους. Πρόκειται για μια ακραία έκφραση κοινωνικής βαρβαρότητας, αφού οι περικοπές αφορούν αυτά ακριβώς τα τμήματα των εργαζομένων που βρίσκονται στην πιο δυσμενή και επισφαλή θέση.

* Η μεταφορά δραστηριοτήτων σε χώρες φτηνού εργατικού δυναμικού.

Η πάγια αυτή αρχή του κεφαλαίου δεν κλονίζεται σήμερα από την εμφάνιση και άλλων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων. Ίσα-ίσα, αναβαθμίζεται καθώς “η ταχεία διάδοση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας επιταχύνει τη μεταφορά ορισμένων κατασκευαστικών δραστηριοτήτων προς χώρες οι οποίες διαθέτουν σχετικά φτηνό εργατικό δυναμικό” (σ. 25.). Αρκετές επιχειρήσεις των χωρών της Ε.Ε. έχουν κάνει ήδη πράξη αυτή την τάση.

* Η υιοθέτηση νέων συστημάτων μισθοδοσίας και παροχής των εργατικών αμοιβών.

Τα συστήματα αυτά, που στηρίζονται “στη σύνδεση του επιπέδου των αποδοχών με την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και την παραγωγικότητα” (σ. 179) δεν οδηγούν μόνο στη μείωση των εργατικών αποδοχών. Ταυτόχρονα, προωθούν και μια ανακατανομή στο εσωτερικό τους: ενισχύεται και τείνει να γίνει κυρίαρχο το πιο μεταβλητό τους τμήμα, αυτό που συνδέεται με την “αποδοτικότητα” των επιχειρήσεων και των εργαζομένων και συρρικνώνεται το τμήμα που καταβάλλεται σταθερά και ανεξάρτητα από τέτοιες παραμέτρους. Σκοπός αυτής της ανακατανομής είναι η διαμόρφωση ενός επιπλέον παράγοντα που θα κινητοποιεί τους εργαζόμενους “ψυχή τε και σώματι” υπέρ των στόχων της επιχείρησης.

γ. Την αναμόρφωση της κρατικής παρέμβασης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν την κρίση του 1973-75, είχαν κυριαρχήσει στην αστική σκέψη και πολιτική οι πρακτικές του “λιγότερου κράτους”, της “πλήρους απελευθέρωσης των δυνάμεων της αγοράς”, των γενικευμένων ιδιωτικοποιήσεων. Ωστόσο, τα κρισιακά φαινόμενα της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής δεν αφήνουν άθικτη αυτή την τάση. Η “αχαλίνωτη” προώθησή της βρίσκεται υπό επανεξέταση από τους κυρίαρχους αστικούς κύκλους. Έτσι, η Λ.Β. “αναγνωρίζει ότι η αγορά μόνη της δεν μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα της απασχόλησης και της ανεργίας” (σ. 177) - ενώ μέχρι χθές της αποδίδονταν σχεδόν “μαγικές ιδιότητες”. Ταυτόχρονα, υποστηρίζει, ότι το νέο αναπτυξιακό μοντέλο “θα πρέπει τώρα να στηριχθεί και να ενθαρρυνθεί από τις δημόσιες αρχές” (σ. 68).

Μ’ αφορμή αυτή την εξέλιξη, ορισμένοι έσπευσαν να μιλήσουν για “επιτροφή του κράτους”, για “επάνοδο του κεϋνσιανισμού”, για “σύγκλιση φιλελευθερισμού και σοσιαλδημοκρατίας”. “Το μοντέλο αυτό (σ.σ. της Λ.Β) - υποστήριξε

ο ευρωβουλευτής της Ν.Δ. Γ. Ζάβρος - είναι ιδεολογικά πολυεδρικό ... Συγκερνα τη φιλελεύθερη ιδεολογία (ελαστικότητα στην αγορά εργασίας) με νεοκείνσιανιά στοιχεία (επενδύσεις στις υποδομές)”[5].

Η αποδοχή αυτών των απόψεων είναι προβληματική.

Καταρχήν, σε ότι αφορά το ιδεολογικό “στίγμα” της Λ.Β. Αυτό που το προσδιορίζει δεν είναι η “σύγκλιση” φιλελευθερισμού και σοσιαλδημοκρατίας, αλλά η πλήρης προσχώρηση της - έτσι και αλλιώς συντηρητικής-σοσιαλδημοκρατίας στον εκσυγχρονισμό - μετά την 20χρονη δοκιμασία του -νεοφιλελευθερισμό, η διαμόρφωση ενός “σοσιαλδημοκρατικού νεοφιλελευθερισμού”, όπου κυρίαρχο είναι το ουσιαστικό και δευτερεύον το επίθετο.

Αλλά και η “επάνοδος του κείνσιανισμού”, για την οποία γίνεται λόγος, δεν έχει σχέση με τη φιλοσοφία που διαπνέει τη Λ.Β. και συνολικότερα τις επιλογές του κεφαλαίου. Πρώτον, γιατί η Λ.Β. και οι αστικές δυνάμεις δεν προσανατολίζονται σε μια “κοινωνικά ευαίσθητη” πολιτική κείνσιανού τύπου αλλά σε μια πιο ακραία πολιτική απέναντι στη ζωντανή εργασία. Δεύτερον, γιατί ο κείνσιανισμός σηματοδότησε ένα τύπο ρεφορμιστικής ενσωμάτωσης των εργαζόμενων που στηρίχθηκε στη μαζική παραγωγή, στη μαζική αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, στην κρατική επιχειρηματική δραστηριότητα, στην κρατική παρέμβαση επί των σχέσεων κεφαλαίου και εργασίας κ.λπ. Ένα τέτοιο μαζικό “κοινωνικό συμβόλαιο” είναι αδύνατο σε συνθήκες εκρηκτικής ανεργίας, συμπίεσης των εργατικών εισοδημάτων, συντριβής των κοινωνικών δικαιωμάτων κ.λπ. Τρίτον, γιατί οι όποιες ενσωματωτικές-ρεφορμιστικές παρεμβάσεις εκδηλωθούν, με βάση και τις κατευθύνσεις της Λ.Β. θα έχουν περιορισμένη εμβέλεια, θα είναι προϊόν όχι μιας συνολικής κρατικής ρύθμισης αλλά πρωτοβουλιών από μεμονωμένους κεφαλαιοκράτες, θα συγκροτούν λιγότερο ένα συνολικό πολιτικό ρεύμα και περισσότερο μικρές τάσεις, ανίκανες να επιδράσουν στη συνολική κίνηση της “επίσημης” κρατικής πολιτικής. Τέταρτον, γιατί η λογική και τα μέτρα που προτείνει η Λ.Β. δεν στοχεύουν στην “τόνωση της ζήτησης”, στη στήριξη του εργατικού εισοδήματος, προσδοκώντας την “πυροδότηση της αναπτυξιακής διαδικασίας”. Αντίθετα, προβάλλουν τη λεγόμενη “ενεργητική ενίσχυση της προσφοράς”, η οποία έχει ως κέντρο βάρους της την ενίσχυση του κεφαλαίου.

Ωστόσο, μια ορισμένη αναμόρφωση της οικονομικής λειτουργίας του αστικού κράτους - σε σύγκριση με τις τάσεις της προηγούμενης 20ετίας - είναι ορατή. Δεν πρόκειται, βέβαια, για την επάνοδο στην περίοδο της εκτεταμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας του κράτους, αλλά για τη διαμόρφωση ενός εκσυγχρονισμένου και ευέλικτου πλεγματος οικονομικής δραστηριοποίησης, το οποίο στις σημερινές συνθήκες “αντί να περιορίζει τις δυνάμεις της αγοράς, όπως συχνά έχει συμβεί στο παρελθόν, θα τις ενισχύει” (σ. 62) και “θα διαμορφώνει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τη βιομηχανία” (σ. 77).

Καίριες πλευρές αυτού του πλαισίου είναι:

1. Η συνέχιση των ιδιωτικοποιήσεων με κλασικούς ή πιο ευέλικτους τρό-

πους (π.χ. εισαγωγή στο χρηματιστήριο, υπεργολαβίες, εκχώρηση του μανατζμεντ).

“Στην Ευρώπη -υποστηρίζει η Λ.Β. σ. 69- θεωρείται κατά παράδοση ότι ορισμένοι τομείς ανήκουν αποκλειστικά στο χώρο των μη εμπορεύσιμων υπηρεσιών ή των κοινωφελών επιχειρήσεων, ιδίως όταν πρόκειται για την ικανοποίηση αναγκών κοινωνικού χαρακτήρα”. Σ’ αυτούς τους τομείς πρέπει “να διευκολυνθεί η πορεία των ιδιωτικοποιήσεων” (σ. 91), “να διευρυνθεί ο ρόλος της αγοράς” (σ. 25), “να πραγματοποιηθούν μεταρρυθμίσεις με σκοπό να διαχωρισθούν οι διάφορες λειτουργίες του δημοσίου όσον αφορά την παροχή τέτοιων υπηρεσιών ως παραγωγού, αγοραστή και ρυθμιστικού φορέα” (σ. 69).

Στο επίκεντρο αυτής της τάσης βρίσκονται:

- η ενέργεια (ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο), οι τηλεπικοινωνίες, οι μεταφορές κ.λπ., με την “κατάργηση των μονοπωλιακών καταστάσεων”.

- η χρηματοδότηση των λεγόμενων έργων υποδομής, με “την κινητοποίηση των επενδυτών του ιδιωτικού τομέα” (σ. 12) και την “εφαρμογή νέων μορφών εταιρείας και συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων δημοσίων και των ιδιωτικών φορέων” (σ. 135).

- “ορισμένες υπηρεσίες που μέχρι στιγμής αποτελούσαν αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους και υφίστανται ολοένα και μεγαλύτερους περιορισμούς από πλευράς προϋπολογισμού” (σ. 133). Αυτές, “θα μπορούν να περάσουν ... στην οικονομία της αγοράς... Η ανάπτυξή τους δεν μπορεί να είναι δωρεάν και να στηρίζεται στη σιωπηρή χρηματοδότηση από το φορολογούμενο. Απαιτούν τη δημιουργία νέων βάσεων πληρωμής: την πληρωμή με βάση τη χρήση των υπηρεσιών”. Σ’ αυτές τις υπηρεσίες υπάγονται η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η κοινωνική ασφάλιση, η υγεία, η καλλιέργεια κ.λπ.

2. Ο ασφυκτικότερος έλεγχος της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της επιμόρφωσης από το κεφάλαιο, η αμεσότερη και απευθείας - χωρίς κρατικές διαμεσολαβήσεις- υποταγή τους στις ανάγκες των επιχειρήσεων.

“Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση ... καλούνται αναμφίβολα - σημειώνει η Λ.Β. - να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο “ (σ. 167). Αυτό, βέβαια θα γίνει εφικτό “μόνο με την προϋπόθεση της προσαρμογής τους”, μόνο αν “επινεξετασθεί η θέση της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης στη λειτουργία της κοινωνίας, οι σχέσεις τους με την οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα στο σύνολό τους”.

Αυτή η προτεινόμενη “προσαρμογή” περιλαμβάνει:

- “Μια μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στα συστήματα εκπαίδευσης και/ή επαγγελματικής κατάρτισης και στη διαμόρφωση των πολιτικών εκπαίδευσης” ώστε να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες της αγοράς και οι τοπικές συνθήκες” (σ. 167) και “η διάσταση της κατάρτισης να ενταχθεί στα στρατηγικά σχέδια των επιχειρήσεων” (σ. 172). Η “ένταξη” αυτή θα πραγματοποιηθεί: Με τη

“στενότερη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και οικονομικού κόσμου”. Με τη χορήγηση φορολογικών ελαφρύνσεων, ελαφρύνσεων από τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, “επιταγών κατάρτισης”, κ.λπ στις επιχειρήσεις που οργανώνουν δραστηριότητες κατάρτισης. Με την επαναδιάθεση ενός μέρους από τις πιστώσεις για τους ανέργους στις ενέργειες κατάρτισης των επιχειρήσεων. Με την “έμφαση στην κατάρτιση που παρέχεται εντός των επιχειρήσεων”.

- “Τη σύζευξη των συστημάτων συνεχούς κατάρτισης και πίστωσης (σ. κρατικής χρηματοδότησης) για κατάρτιση με τα μέτρα αύξησης της ελαστικότητας των συνθηκών εργασίας και επιμερισμού του χρόνου εργασίας” (σ. 173). Σ’ αυτά τα πλαίσια, η εκπαίδευση και η κατάρτιση αναγορεύεται σε “ένα ενεργό μέσο της πολιτικής της αγοράς εργασίας που χρησιμεύει στην προσαρμογή των επαγγελματικών εξειδικεύσεων στις ανάγκες της αγοράς και, κατά συνέπεια, αποτελεί βασικό στοιχείο για την πρόσδοση ελαστικότητας στην αγορά εργασίας” (σ. 168).

- “Τη θέσπιση συστημάτων και μεθόδων που θα επιτρέπουν την εξασφάλιση συγχρόνως μιας στέρεης βασικής κατάρτισης επαρκούς επιπέδου και της σύνδεσης μεταξύ της σχολικής κατάρτισης και της ενεργού επαγγελματικής ζωής” (σ. 171). Επιδιώκεται, δηλαδή, από τη μια η διεύρυνση και αναβάθμιση - για μια ισχνή κατηγορία εργαζομένων - των θεμελιωδών εργασιακών ικανοτήτων, του όγκου των βασικών γνώσεων, ώστε να υπάρχει “η ικανότητα ελιγμών και ενεργειών εντός ενός περιβάλλοντος υψηλής τεχνολογικής πυκνότητας, χαρακτηριζόμενου, ειδικότερα από τη σπουδαιότητα των τεχνολογιών της πληροφόρησης, οι ικανότητες επικοινωνίας, επαφών και οργάνωσης” (σ. 17). Και από την άλλη, η ανάδειξη σε κύριο στόχο της “δια βίου εκπαίδευσης”, των “λιγότερο μακροχρόνιων γενικών καταρτίσεων”, της “συνεχούς κατάρτισης”, της “εκμάθησης μάθησης”, καθ’ όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής ζωής, της “διαρκούς ανασύνθεσης και αναδιάρθρωσης των γνώσεων”.

- “Την περαιτέρω ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης” (σ. 174).

Οι λόγοι που φέρνουν την εκπαίδευση στην πρώτη γραμμή της Λ.Β. έχουν ήδη εκτεθεί. Το ίδιο το κείμενό της αναφέρει ότι “οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο είναι απαραίτητες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, ιδιαίτερα για τη διευκόλυνση της αφομοίωσης και της διάδοσης των νέων τεχνολογιών” (σ. 168).

3. Τα Διερωπαϊκά Δίκτυα Υποδομών (πληροφορικά, ενεργειακά, μεταφορικά).

Η ανάπτυξή τους χαρακτηρίζεται σαν “σύμβολο της έλευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης” (σ. 34). “Τα δίκτυα -υπογραμμίζει η Λ.Β - προσφέρουν στη μεγάλη αγορά τα αγγεία του οργανισμού της. Οι αδυναμίες τους σημαίνουν λιγότερο οξυγόνο για την ανταγωνιστικότητα” (σ. 106) και δεν επιτρέπουν στις επιχειρήσεις “να αντλήσουν το μέγιστο όφελος που απορρέει από τον χώρο

χωρίς εσωτερικά σύνορα”

Η “ανακοπή της επενδυτικής προσπάθειας στον τομέα των υποδομών”, ο “κατακερματισμός των διαφόρων αγορών και η απουσία σημαντικών διαλειτουργικών ζεύξεων” (σ. 26), αποτελούν - σύμφωνα με τη Λ.Β. - “μια από τις κυριότερες αιτίες της σημερινής εξασθένησης της ανταγωνιστικότητας”.

Η στρατηγική τομή, συνεπώς, στις υποδομές γίνεται αναγκαία. Γίνεται όμως και εφικτή, καθώς “η επιτελεσθείσα ταχύτατη πρόοδος στην επεξεργασία της πληροφορίας, την περιβαλλοντική τεχνολογία, την ώση και τα νέα υλικά μεταβάλλουν άρδην τις προοπτικές” (σ. 34). Έτσι, “ανατέλλει μια νέα γενιά έργων υποδομής”, για τα οποία κριτήρια επιλογής είναι να “συγκεντρώνουν συγχρόνως το κοινοτικό ενδιαφέρον και δυνατότητες κινητοποίησης των ιδιωτικών οικονομικών παραγόντων” (σ. 110).

Με την ανάπτυξη των Διευρωπαϊκών Δικτύων Υποδομών επιδιώκεται πιο συγκεκριμένα: Πρώτον, “η καλύτερη, ασφαλέστερη και φθηνότερη κυκλοφορία, ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα”. Δεύτερον, η αποτελεσματικότερη “διευθέτηση-χωροθέτηση του Ευρωπαϊκού χώρου”, και τρίτον, “η δημιουργία γέφυρας με την Ανατολική Ευρώπη” (σ. 33).

Έτσι, στο επίκεντρο της Λ.Β. βρίσκονται:

- τα δίκτυα μεταφορών
- τα δίκτυα στον τομέα της ενέργειας (ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο)
- τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών - πληροφορικής, που αφορούν τη δημιουργία δικτύου επικοινωνιών υψηλών επιδόσεων (οι λεγόμενοι “αυτοκινητόδρομοι” της πληροφορίας), τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες (τράπεζες δεδομένων-ηλεκτρονική πρόσβαση στην πληροφορία, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ηλεκτρονική εικόνα) και της τηλεματικές εφαρμογές (εμπορεύματα), όπως η τηλεεργασία, η τηλεϊατρική, η τηλεδιοίκηση, η τηλεκατάρτιση.

4. Μια νέα “επιθετική” στρατηγική για την έρευνα Η Λ.Β. διαπιστώνει μια αισθητή καθυστέρηση της Ε.Ε. σε σχέση με τους κυριότερους ανταγωνιστές της στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη (Ε και ΤΑ).

Προτείνονται, συνεπώς, ορισμένοι “νέοι προσανατολισμοί για την έρευνα” οι οποίοι επιδιώκουν:

- την αύξηση των δαπανών και Ε και ΤΑ, την “ανάληψη μεγαλύτερης αναλογίας δαπανών έρευνας από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις”, την “μετακίνηση των δημόσιων παρεμβάσεων από άμεσα μέτρα στήριξης σε έμμεσα” (π.χ. φορολογικά κίνητρα για τις επενδύσεις Ε και ΤΑ), την προμодότηση και τη “χρηματοδότηση εκ μέρους των επιχειρήσεων ερευνητικών δραστηριοτήτων οι οποίες διεξάγονται στα πανεπιστήμια”. Και κυρίως, “τη διερεύνηση λύσεων οι οποίες συνδέουν κατά πλέον ευέλικτο τρόπο τη χρηματοδότηση έργων με υποχρέωση αποτελεσμάτων” (σ. 128).

- τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και αυτών με τα

Πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα

- τον περιορισμό του χάσματος μεταξύ επιστημονικής επιμόρφωσης και εμπορικής καινοτομίας (σ. 123)

- τη βελτίωση της διάδοσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας

- την έναρξη μεγάλων έργων Ε και ΤΑ

- την ενίσχυση των επιχειρήσεων που ειδικεύονται στις νέες τεχνολογίες ή δημιουργούνται από ερευνητές.

Σ' ότι αφορά τα πεδία της ερευνητικής, δραστηριότητας, η Λ.Β. στρέφει την προσοχή της κυρίως:

- στις νέες τεχνολογίες της πληροφορίας

- στις βιοτεχνολογίες, οι οποίες έχουν αναδειχθεί "σε μια από τις πλέον υποσχόμενες και καιρίας σημασίας τεχνολογίες για την αείφορο ανάπτυξη κατά την επόμενη εκατονταετία" (σ. 142) και αφορούν προϊόντα όπως: χημικά, ιατροφαρμακευτικά, γεωργικά, φυτοπροστασίας, απορρύπανσης κ.λπ.

- στις οικοτεχνολογίες ή "καθαρές τεχνολογίες", οι οποίες αφορούν προϊόντα και υπηρεσίες που συνδέονται με το περιβάλλον (π.χ. επεξεργασία υδάτων και αποβλήτων, τεχνολογίες ανίχνευσης και επιτήρησης ρύπανσης) και "θα αποτελέσουν πρωταρχικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα" (σ. 13).

- στον τομέα της υγείας (τεχνολογίες πρόληψης, κατ' οίκον αντιμετώπιση της ασθένειας, φροντίδα των ασθενών από τους ίδιους ή μη ειδικευμένο προσωπικό κ.λπ)

- στον πολιτισμικό τομέα (οπτικοακουστικά μέσα, πολυμέσα κ.λπ).

5. Την αναμόρφωση της πολιτικής για τη δημιουργία θέσεων εργασίας

"Από την επιδότηση της ανεργίας στην επιδότηση της εργασίας", "από την παθητική στην ενεργητική πολιτική απασχόληση", "από την προνοιακή ενίσχυση των ανέργων στην ενίσχυση των επιχειρήσεων για να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας", "από την απλή μείωση των επιπέδων ανεργίας, στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης". Μ' αυτές τις εκφράσεις η Λ.Β. περιγράφει τη νέα αστική αντίληψη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Στοιχεία αυτής της "ενεργητικής αντίληψης", είναι η "πλήρης αντιστροφή της σημερινής πραγματικότητας", όπου "τα δύο τρίτα των κρατικών δαπανών για τους ανέργους διατίθεται υπό μορφή βοήθειας και το υπόλοιπο υπό μορφή ενεργών δράσεων", η μείωση των επιδομάτων ανεργίας (που όπως υποστηρίζουν ορισμένοι "εθίζουν τους εργαζόμενους στην οκνηρία και τη μη εργασία"), η επιδότηση ή φοροαπαλλαγή των επιχειρήσεων για να κάνουν προσλήψεις, σεμινάρια κατάρτισης κ.λπ.

6. Την αναθεώρηση των κριτηρίων και των μηχανισμών κρατικής ενίσχυσης των επιχειρήσεων.

Τα νέα αυτά κριτήρια θα “καθιστούν περισσότερο επιλεκτική τη χρηματοδότηση από πόρους του δημοσίου” (σ. 89), ώστε “να λαμβάνεται περισσότερο υπόψη αφενός η δημιουργία προστιθέμενης αξίας και αφετέρου το ποσοστό των αϋλων επενδύσεων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της ανάπτυξης” (σ. 88).

“Με διπλωματική γλώσσα - υπογραμμίζει ο ευρωβουλευτής της Ν.Δ. Φ. Πιέρρος - αλλά όχι ολιγότερη σαφήνεια υπαινίσσεται (σ.σ. η Λ.Β) την εγκατάλειψη οικονομικά, επιχειρηματικά και τεχνολογικά παρωχημένων κλάδων. Ορθά υιοθετεί την αντίληψη της λελογισμένης δαρβινικής αλλαγής... Δεν θεωρεί ένδειξη βιομηχανικής ορθοφροσύνης τον εγκλωβισμό έμψυχων και άψυχων πόρων σε φθίνουσες καταστάσεις. Η οικονομική σωφροσύνη προσανατολίζεται προς επιχειρηματικές δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης τεχνολογικής, εμπορικής και μισθολογικής αξίας”.⁶

7. Την μείωση των επιτοκίων (ιδιαίτερα των βραχυχρόνιων).

Έτσι “θα βελτιωθεί η χρηματοοικονομική θέση των επιχειρήσεων”, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που απαιτούνται τεράστια ποσά για την πραγματοποίηση επενδύσεων και αναδιαρθρώσεων στην παραγωγή.

4. Η ανύπαρκτη “κοινωνική ευαισθησία και η υπαρκτή κοινωνική βαρβαρότητα

Το περιεχόμενο της Λ.Β. η σχέση της με το Μάαστριχτ, η “συνύφανσή” της με τις απαιτήσεις του κεφαλαίου της προσδίδουν έναν βαθειά αντιδραστικό χαρακτήρα. Σε πείσμα αυτής της πραγματικότητας ορισμένοι “ανακαλύπτουν” στη Λ.Β. “δείγματα κοινωνικής ευαισθησίας”.

Δεν είναι μόνο ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, που τη χαιρετίζει γιατί “για πρώτη φορά το κεντρικό θέμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ήταν ένα κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο. Το πρόβλημα της ανεργίας”.⁷

Είναι και ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ, που χαρακτηρίζει θετικό το πρώτο μέρος της Λ.Β. “όπου διατυπώνεται η ανάγκη για ανάπτυξη και αύξηση των θέσεων εργασίας, αλλά απορρίπτει την αφαίρεση εργατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων”⁸.

Είναι η ηγεσία της Συνομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Συνδικάτων που “διαμαρτύρεται” γιατί δήθεν “δεν έγινε αποδεκτή η πρώτη ενότητα της Λ.Β. (που αφορούσε τα μέρη για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα), για την οποία υπήρξε και η μεγάλη κατ’ αρχήν συμφωνία από την πλευρά των συνδικάτων και της Συνομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Συνδικάτων”, και υποστηρίζει ότι “οι συστάσεις του Eco/Fin (σ.σ. “Οι γενικοί προσανατολισμοί ...”) διαφέρουν ουσιαστικά και από την ίδια τη Λ.Β.”. Ταυτόχρονα, προβάλλοντας την άποψη ότι “η επιτυχία κάθε μεσοπρόθεσμης στρατηγικής (άρα και της Λ.Β) θα εξαρτηθεί από τα μέτρα που θα ληφθούν βραχυπρόθεσμα” και ότι “είναι σημαντικό να συμφωνήσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών σε άμεσα μέτρα για να ξεκινήσει η διαδικασία της ανάκαμψης”, επικρίνει τη Σύνοδο Κορυφής γιατί “τα συγκεκριμένα μέτρα και οι αποφάσεις της δεν ανέδειξαν ότι υπάρχει η πραγματική βούληση

του συνόλου των κρατών-μελών για να αναδειχθεί η απασχόληση ως απόλυτη προτεραιότητα των πολιτικών για την πορεία της Ένωσης, γιατί “ανέστειλαν όλους τους συγκεκριμένους στόχους”.

Είναι, τέλος, η άποψη - που διατυπώνεται από χώρους της αριστεράς[10] - ότι η Λ.Β. “ξεκίνησε ως μια ιδέα αναζήτησης ενός συμβιβαστικού σχεδίου δράσης στις χώρες της ΕΟΚ, ενός σχεδίου που θα στηριζόταν σε κάποιο συμβιβασμό των δυνάμεων της εργασίας και του κεφαλαίου, με στόχο την απορρόφηση ενός ποσοστού της ανεργίας που παράγει η ασκούμενη νεοφιλελεύθερη πολιτική στις χώρες της ΕΟΚ και η λογική του ανταγωνισμού...”. “Όμως, αυτό το οποίο έχουμε σήμερα ως αποτέλεσμα δεν είναι κανενός είδους “συμβιβασμός” και επομένως κανενός είδους, έστω και ανεπαρκής απάντηση στα όσα προβλήματα σωρεύονται στις κοινωνίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για ένα είδος ανατροπής του παλιού θεσμικού πλαισίου και αντικατάστασής του με ένα νέο, το οποίο θα εξασφαλίζει την αντιστοίχιση με τις καταστάσεις που παράγουν την υποβάθμιση της ζωής των πολιτών της Ευρώπης”

Οι απόψεις που προαναφέρθηκαν έχουν ελάχιστη σχέση με τις επιδιώξεις της Λ.Β. και ακόμα μικρότερη με τους στόχους του κεφαλαίου που “αναδύονται” απ’ αυτήν και τις αυτοτελείς πρωτοβουλίες του.

Καταρχήν, “η πραγματική μήτρα” της Λ.Β. δεν ήταν η “κοινωνική ευαισθησία” ή οι συμβιβαστικές διαθέσεις της Commission. Αντίθετα, όπως επισημαίνουν χωρίς περιστροφές τα Κοινοτικά κείμενα “στόχος του σχεδίου δράσης είναι κατά κύριο λόγο να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Οικονομίας”, δηλαδή των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων (και ιδιαίτερα των πολυεθνικών) απέναντι στις αμερικάνικες και τις πολυεθνικές.

Σε ότι αφορά την ανεργία, η ένταση με την οποία τίθεται το πρόβλημα αυτό σχετίζεται:

Από τη μια, με την ανησυχία των κυρίαρχων αστικών δυνάμεων για τα προβλήματα που δημιουργούν η ανεργία και η κοινωνική εξαθλίωση πλατιών λαϊκών στρωμάτων στη διάθεση των προϊόντων και στην εξεύρεση του κατάλληλου “εφεδρικού στρατού” που θα στελεχώσει μια ορισμένη ανάπτυξη (αν και όταν υπάρξει) ή θα λειτουργήσει ως πίεση στους ήδη εργαζόμενους, αλλά και για τους κινδύνους “πριμοδότησης” ανεξελέγκτων κοινωνικών εκρήξεων (π.χ. Λος Άντζελες, Ζαπατίστας) ή πολιτικών ρευμάτων (νεοφασισμός, ρατσισμός) που εγκυμονούν. Πρόκειται, δηλαδή για μια ανησυχία που πηγάζει όχι από την -ανύπαρκτη άλλωστε- “κοινωνική ευαισθησία” του κεφαλαίου και της Ε.Ε., αλλά από την “ευαισθησία” τους απέναντι σε κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα που θέτουν σε κίνδυνο την καπιταλιστική κερδοφορία και εξουσία.

Και από την άλλη, με την πεποίθησή τους ότι μια τέτοιας έκτασης αντιδραστική τομή, σαν αυτή της Λ.Β. δεν θα μπορούσε να αποδώσει τα αναμενόμενα, δεν θα έβρισκε υποστηρικτές μέσα στους εργαζόμενους, αν δεν εξασφάλιζε την ανοχή τους ή, έστω, αν δεν ελαχιστοποιούσε τις αντιδράσεις τους, εμφανιζόμενη

σαν μια κάποια απάντηση σε υπαρκτά προβλήματά τους. Έτσι, “η αντιμετώπιση της ανεργίας” και η “ανάπτυξη” γίνονται “πολιορκητικός κριός” για την προώθηση και την αποδοχή των αντιδραστικών μέτρων της Λ.Β. Ένας δεύτερος τέτοιος “κριός” είναι η πίεση της αντικειμενικής πραγματικότητας και των κοινωνικών αδιεξόδων που κάνουν αυτά τα μέτρα να φαίνονται - και σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι - μια “ανακούφιση”. Ο τρίτος παράγοντας που διευκολύνει την αποδοχή αυτών των μέτρων είναι η απουσία υπολογίσιμης εναλλακτικής αντικαπιταλιστικής εργατικής παρέμβασης (τόσο στο επίπεδο της άμεσης διεκδικητικής πάλης όσο και σ’ αυτό των στρατηγικών και οραματικών συλλήψεων), η πρακτική του σημερινού συνδικαλιστικού κινήματος και, τέλος, η στάση των σοσιαλδημοκρατικών και ορισμένων αριστερών κομμάτων που, στις πιο πολλές περιπτώσεις, αναδεικνύονται σε “πρωτοπόρους” (θεωρητικά και πρακτικά) αυτών των επιλογών (π.χ. Μ. Ροκαρ, Α. Οκετο, Ζ. Ντελορ, Ρ. Σαρπινγκ). Όλοι αυτοί οι παράγοντες έχουν τη δική τους συνεισφορά στην “προσχώρηση όλων (σ.σ. των “κοινωνικών εταίρων” στις κατευθύνσεις της Λ.Β.) προκειμένου να διατηρηθεί η κοινωνική συνοχή”, στην εξασφάλιση μιας “ευρείας κοινωνικής συναίνεσης” - ενός στόχου στον οποίο η Λ.Β. και το κεφάλαιο προσδίδουν καθοριστική σημασία.

Η Λ.Β., συνεπώς, δεν συνιστά ένα “νέο κοινωνικό συμβόλαιο”, ένα “Ευρωπαϊκό New Deal”. Ούτε βέβαια ξεκίνησε -χωρίς τελικά να τα καταφέρει - με την πρόθεση να γίνεται κάτι τέτοιο. Αντίθετα, ξεκίνησε και εξελίχθηκε σαν μια προσπάθεια του δυτικοευρωπαϊκού κεφαλαίου ν’ ανταποκριθεί στις σημερινές συνθήκες του καπιταλιστικού ανταγωνισμού με ένα νέο παροξυσμό του κοινωνικού πολέμου ενάντια στο κίνημα και τα δικαιώματα των εργαζομένων και των νέων, με την ένταση της εκμετάλλευσης, με την ισχυροποίηση της θέσης του (κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά) απέναντι στις δυνάμεις της εργασίας και στην προοπτική της αντικαπιταλιστικής πάλης και ανατροπής.

Και αν, τελικά, υπάρξει ένα “συμβιβασμός” γύρω από αυτά τα μέτρα, αυτός θα αποτυπώνει τα αποτελέσματα μιας στρατηγικής νίκης του κεφαλαίου, την περαιτέρω αποδυνάμωση της θέσης της ζωντανής εργασίας, την εδραίωση ενός κοινωνικοπολιτικού καθεστώτος “μεσαιωνικής” κοινωνικής βαρβαρότητας. Ένα τέτοιο καθεστώς δεν μπορεί να αποτελέσει έδαφος για ένα “νέο New Deal”.

Αυτή την αναμφισβήτητη πραγματικότητα δεν μπορούν να την αποκρίψουν οι “εφευρέσεις” αντιθέσεων ανάμεσα στις “προοδευτικές κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις συντηρητικές αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής”, ανάμεσα στις “προοδευτικές” αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής και τις “συντηρητικές” επιλογές του Eco/Fin, ανάμεσα στο “φιλολαϊκό” πρώτο κεφάλαιο για την ανάπτυξη και το αντιλαϊκό περιεχόμενο των άλλων κεφαλαίων, ανάμεσα στις “καλές μεσοπρόθεσμες συλλήψεις” της Λ.Β. και στην απουσία άμεσων, συγκεκριμένων μέτρων που θα τις προωθούν. Την ύπαρξη τέτοιων αντιθέσεων (τουλάχιστον σε ότι αφορά τις κεντρικές επιλογές της Λ.Β.), μόνο η “άκρατη φιλοΕΟΚική φαντασία” θα μπορούσε να ανακαλύψει για να δώσει άλλοθι στην αντιδραστική ουσία της Λ.Β.

Αυτή, ακριβώς, την αντιδραστική ουσία, η οποία αποκαλύπτεται ωμή αν αφαιρεθούν από το προσκήνιο οι ευχές της Λ.Β. για δημιουργία 15 εκατομμυρίων θέσεων απασχόλησης (όταν η ανεργία διογκώνεται), οι υποσχέσεις για “ανάπτυξη που θα φέρει απασχόληση” (όταν και η ίδια η Λ.Β. μιλά για την εποχή όπου η οποία ανάπτυξη δεν συνδυάζεται με αύξηση των θέσεων εργασίας), ο θόρυβος για τα “διευρωπαϊκά δίκτυα”, τα “μεγάλα έργα” και τους “πληροφορικούς αυτοκινητοδρόμους” (άλλωστε τα κονδύλια γι’ αυτά τα δίκτυα είναι ακόμα πενιχρά), οι “οραματισμοί” της για μια “κοινωνικά αλληλέγγυα οικονομία” (όπου η αλληλεγγύη αφορά την κατανομή της φτώχειας και όχι του πλούτου) και οι “ελπίδες” της για μείωση της ανεργίας, (όχι συνολικά, αλλά της μακροχρόνιας). Μ’ αυτήν την αντιδραστική ουσία της Λ.Β., οι δυνάμεις της ζωντανής εργασίας τη μόνη σχέση που μπορεί να έχουν είναι αυτή της συλλογικής αντιπαράθεσης, της ριζοσπαστικής αμφισβήτησης της αγωνιστικής ανατροπής.

Σημειώσεις

1. Όλες οι παραπομπές στη “Λευκή Βίβλο”, αναφέρονται στην έκδοση της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, COM(93)700.

2. Εδώ εννοούνται οι “γενικές κατευθύνσεις των οικονομικών πολιτικών” που διαμορφώθηκαν από το Eco/Fin. Να υπογραμμίσουμε ότι οι αποφάσεις αυτού του κειμένου - που αποτελεί την βάση για την οικονομική πολιτική κάθε κράτους-μέλους - λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία.

3. Το ΒΗΜΑ, 28/11/1993

4. Βασικές κατευθύνσεις του κειμένου στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 6/12/1993

5. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19/12/1993

6. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 20/2/1994

7. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 13/12/1993

8. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 14/12/1993

9. ΤΟ ΒΗΜΑ 7/11/1993 και 9/1/1994

10. Η ΕΠΟΧΗ 12/12/1993